

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку суспільства характеризується потужним впливом на всі його процеси інформаційних технологій, які проникають у всі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві. Невід'ємним компонентом культури сучасної людини стає інформаційна культура.

Сучасне покоління має можливість використання широкого спектру медіазасобів: кабельне та супутникове телебачення, персональні комп'ютери, що підключені до міжнародної інформаційної мережі Internet, мобільний зв'язок, компакт- та відеодиски, WEB-технології, дистанційне навчання, доступ через міжнародну мережу у найбільші бібліотеки світу, електронну пошту тощо. Всі ці можливості не можуть не викликати змін у сфері освіти, а також вимагають освоєння цих технологій і професійних навичок користування ними у всіх, хто навчається на різних рівнях [8, с. 10].

У сучасних умовах у період навчання майбутнього спеціаліста відбувається зміна декількох поколінь програмних і апаратних засобів, з'являються нові інформаційні технології, змінюється і уточнюється зміст інформатики як науки. Тому в процесі професійної підготовки вчителя необхідно не тільки формувати предметні знання й уміння, але й сприяти розвитку тих особистісних якостей випускників, які дозволили б їм у майбутньому розв'язувати нові педагогічні задачі, що є ефективним показником професійної компетентності вчителя.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Ця проблема досліджувалась українськими і зарубіжними вченими. О. Бондаревська, Б. Гершунський, А. Піскунов, О. Попова пов'язують професійну компетентність з поняттям «культура»; Т. Браже, Н. Запрудський розуміють професійну компетентність як систему якостей, умінь; Д. Узнадзе, В. Безухов, Н. Кузнецова, В. Сластьонін співвідносять поняття «професійна компетентність» і «готовність до професійної діяльності»; М. Кабардов, А. Панарін розглядають професійну компетентність як характеристику особистості вчителя і вводять результативний компонент у її зміст; А. Щекатунова та ін. трактують професійну компетентність як рівень освіченості спеціаліста; Н. Кузьміна, М. Лук'янова, А. Шаркова визначають професійну компетентність з позиції діяльнісного підходу; В. Кричевський, В. Стрельников, Н. Кузьміна звертають увагу на присутність процесуального компоненту діяльності вчителя. Дидактичні проблеми і перспективи використання інформаційних технологій у навчанні досліджувала І. Роберт. Психологічні основи комп'ютерного навчання визначив Ю. Машбиць. Систему підготовки вчителя до використання інформаційних технологій у навчальному процесі запропонував і обґрунтував М. Жалдак. С. Пейперт сформулював ідею «комп'ютерних навчальних середовищ».

Зважаючи на різноаспектність досліджень у галузі професійної компетентності, ми вважаємо за необхідне проведення подальших досліджень у цьому напрямі з урахуванням сучасних тенденцій формування професійної компетентності майбутнього педагога.

Метою статті є обґрунтування ролі інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що у сучасній педагогічній літературі інформаційні технології визначають як сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, опрацювання, передачі, подання інформації за допомогою комп'ютерів та комп'ютерних комунікацій.

Інформаційні технології створюють нові можливості для розвитку суспільства і мають стратегічне значення для:

- ефективного використання інформаційних ресурсів;
- оптимізації та автоматизації інформаційних процесів;
- розроблення виробничих технологій;
- застосування в системах електронних телекомунікацій;
- підвищення інтелектуального потенціалу суспільства;
- використання методів інформаційного моделювання в науково-дослідницьких роботах, що дає можливість проводити і аналізувати складні або небезпечні екстремі;
- використання методів інформаційного моделювання, глобальних процесів, космічного інформаційного моніторингу [7].

Сучасні підходи до формування професійної компетентності вимагають урахування пріоритетних напрямів оновлення змісту освіти в школі, завданнями якого є формування життєвої, соціальної, комунікативної і комп'ютерної компетентностей учнів. У рамках Болонського процесу визначено, що одним із необхідних умінь майбутнього спеціаліста є технологічні вміння, пов'язані з використанням техніки, та комп'ютерні навички та здібності інформаційного управління [4, с. 3].

Потреба в конкурентоспроможних педагогічних кадрах продиктована, насамперед, соціально-економічними умовами, що визначаються ринковими відносинами в усіх сферах життя. Адже тепер, коли держава знаходиться в умовах переходу до ринкової економіки, попитом на ринку праці користуються фахівці, які вміють нестандартно мислити, творчо застосовувати знання у складних виробничих, соціальних ситуаціях [9, с. 101].

Закономірно, що вчитель визначений головною дійовою особою на шляху реалізації стратегічного напрямку розвитку освіти в Україні — зробити її конкурентоспроможною серед інших країн Європи. Вирішення цього завдання обумовлює необхідність підготовки кваліфікованого працівника відповідного рівня й профілю, компетентного, відповідального, що вільно володіє професією, орієнтується в суміжних галузях, здатний до ефективної роботи на рівні світових стандартів, готовий до постійного професійного зростання та професійної мобільності.

Діяльність учителя як конкурентоспроможного фахівця вимагає нових підходів до формування професійних умінь і навичок, розвитку творчих здібностей, а в цілому — до підвищення рівня професійної компетентності фахівців, які здійснюють навчально-виховний процес. Так, аналізуючи проблему компетентності, Т. Биковський підкреслює неоднозначність підходу до визначення поняття. Деякі автори вказують, що компетентність — установлена особистісна якість (сукупність якостей), що дозволяє вирішувати проблеми і типові завдання, які виникають у реальних життєвих ситуаціях, з використанням знань, навчального і життєвого досвіду, цінностей і нахилів (Н. Радіонова і М. Катунова), інші зазначають, що компетентності є важливими результатами освіти і тому повинні бути сформовані у всіх, хто навчається, пронизувати всі предмети, проходити через усі рівні освіти і розроблятися на високому рівні (А. Вербицький). Дефініція поняття компетентність може бути розглянута як: оволодіння знаннями, необхідними відомостями в певній сфері й оволодіння повноваженнями ухвалювати рішення, судити про щось; психосоціальна якість, що означає силу і впевненість, що впливає з відчуття власної успішності і корисності, яке дає людині усвідомлення своєї здатності ефективно взаємодіяти з оточенням. Є думка, що компетентність — це рівень умінь особистості, що відображає ступінь відповідності певній компетенції, який дозволяє діяти конструктивно в соціальних умовах (Е. Зеєр), в структурі якої виділяються дві підструктури: діяльнісна (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічної діяльності) і комунікативна (знання, уміння, навички і способи здійснення педагогічного спілкування) [2, с. 41].

Компетентність ми розглядаємо як особистісну характеристику людини, яка повноцінно реалізує себе в житті, володіючи відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом та культурою. Професійна компетентність включає теоретичну компетентність практика й практичну компетентність теоретика. Тільки їх взаємозв'язок забезпечує справжній або повний професіоналізм фахівця [3, с. 19].

Професійна компетентність формується як результат розвитку професійних якостей особистості: пам'яті, логічного мислення, рефлексії, організованості, акуратності, пунктуальності, емоційної стійкості, уваги, допитливості, рішучості, комунікабельності [1, с. 4]. Розвиток цих якостей у поєднанні зі стійкою системою моральних цінностей слугує основою формування компонентів, необхідних для будь-якої спеціальності.

Перед вищими навчальними закладами України постало завдання перебудови системи педагогічної професійної підготовки таким чином, щоб уже в процесі навчання у студентів формувалися професійно-педагогічні знання, навички й уміння, спрямовані на таку організацію педагогічної взаємодії, яка б відповідала принципам інформатизації, гуманності, демократизації, коли і вчитель, і учні є активними учасниками педагогічного процесу [5, с. 67]. Формування й розвиток професійної компетентності майбутнього педагога є процесом безперервним, розпочинається у вищих навчальних закладах і продовжується як самоосвіта і самоудосконалення у педагогічній діяльності.

Забезпечення необхідних умов для формування професійної компетентності вчителя можливе через використання в процесі навчання:

- новітніх особистісно-орієнтованих педагогічних технологій;
- модульної системи навчання;
- методів прогностичного моделювання професійної діяльності;
- сучасних інформаційних технологій.

Особливу увагу приділяють формуванню загальних компетентностей учителя: предметно-методичних, психологічних, загальнонаукових, загальнокультурних і інформаційно-комунікативних. Підкреслимо, що чільне місце у структурі педагогічної діяльності займають інформаційно-комунікативні компетентності — загальні, діагностичні та предметно-орієнтовані. До загальних інформаційно-комунікативних компетентностей належать: здатність створювати текстові документи, діаграми, таблиці, малюнки, презентації, комп'ютерні графічні об'єкти; здатність використовувати Інтернет-технології, бази даних телеконференції, інтерактивні дошки, локальні мережі тощо; здатність розроблювати власні електронні розробки. Діагностичними інформаційно-комунікативними компетентностями є здатність здійснювати моніторинг, діагностування, електронне тестування, прогнозування тощо. Предметно-орієнтованими інформаційно-комунікативними компетентностями є здатність застосовувати у навчально-виховному процесі готові навчальні програми, демонстраційні програми, енциклопедії, електронні лабораторії і підручники.

Формування професійної компетенції майбутніх учителів здійснюється різними засобами, зокрема тими, які побудовані на основі інформаційних технологій: мультимедійна презентація, електронний підручник.

Мультимедійна презентація — це набір слайдів і спецефектів (слайд-шоу) текстовий уміст презентації, нотатки доповідача, а також роздатковий матеріал для аудиторії, що зберігаються в одному файлі. Презентація — це форма подання інформації як за допомогою різноманітних технічних засобів, так і без них. Як правило, представляються нові проекти, товари, послуги, ідеї і т.п. У цілому завдання презентації — зробити так, щоб її об'єкт зацікавив аудиторію. Для цього складається сценарій презентації, відповідно до якого підбираються: комп'ютерна графіка, відеоряд, роздатковий матеріал, колірне і звукове оформлення та інші засоби.

Електронний підручник — це підручник, який занесено в комп'ютер, для якого «характерними є гіпертекстова структура навчального матеріалу, наявність системи

управління з елементами штучного інтелекту, блоки самоконтролю, «розвинені» мультимедійні складові» [3, с. 22].

Значною допомогою у організації, методичному забезпеченні та контролі професійної підготовки майбутніх учителів виступають мультимедійний проектор, інтерактивна дошка, персональний комп'ютер, аудіотехніка, відеопроєктори.

Гуманізація системи освіти, перехід від авторитарно-директивної педагогіки до особистісно зорієнтованого навчання та виховання висуває підвищені вимоги до реформування професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, її подальшого оновлення та вдосконалення. Формування професійної компетентності потребує також акцентування уваги на стимулюванні професійного самовиховання, розвитку ініціативи, формуванні особистісного стилю навчально-виховної діяльності з урахуванням індивідуальності та рівня підготовки.

Висновки. Сучасні інформаційні технології відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення усяких професійних навиків, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання.

Література:

1. Бик А. Модернізація післядипломної педагогічної освіти: методологічний дискурс /А. Бик // Післядипломна освіта в Україні. — 2005. — №1. — С.3-6.
2. Биковський Т.В. Формування інформаційної компетентності учнів позашкільних закладів/ Т.В.Биковський// Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. — Випуск 26: збірник наукових праць/ за наук.ред. О.В.Биковської, П.В.Дмитренка. — К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. — 245с.
3. Жалдак М., Лапінський В., Шуг М. Комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання математики, фізики, інформатики // «Інформатика». — № 3-4. — 2006. — С. 42-43.
4. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України, 2002. — №2. — С.3-22.
5. Матвієнко О.В. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної взаємодії. Монографія/ О.В.Матвієнко. — К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. — 384 с.
6. Сікора Я.Б. Професійна компетентність вчителя інформатики як об'єкт педагогічного аналізу/ Я.Б.Сікора// Модернізація вищої освіти у контексті євроінтеграційних процесів: Збірник наукових праць учасників Всеукраїнського методологічного семінару з міжнародною участю. — Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. — 332с.; С.200
7. Сучасні інформаційні технології навчання, мета і завдання [електронний ресурс. — Режим доступу: http://sit.fizmat.tnpu.edu.ua/geogr_turizm/teor/lab1.htm].
8. Шкільному курсу інформатики 20 років: як усе починалося // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. — 2006. — №1. — С.10-14.
9. Юр'єва К.А. Розвиток інноваційних процесів в освіті/ К.А.Юр'єва // Директор школи. — 2001. — №2. — С.101-105.

У статті розглядається проблема формування професійної компетентності майбутнього педагога засобами інформаційних технологій. Розкрито особливості педагогічної та інформаційної культури майбутнього педагога. З'ясовано, що чільне місце у структурі педагогічної діяльності займають інформаційно-комунікативні компетентності — загальні, діагностичні та предметно-орієнтовані.

Ключові слова: підготовка педагога, педагогічна діяльність, інформаційні технології, професійна компетентність.

В статье рассматривается вопрос о формировании профессиональной компетентности будущего педагога средствами информационных технологий. Раскрыты особенности педагогической и информационной культуры будущего педагога. Выяснено, что ведущее место в структуре педагогической деятельности занимают информационно-коммуникативные компетентности — общие, диагностические и предметно-ориентированные.

Ключевые слова: подготовка педагога, педагогическая деятельность, информационные технологии, профессиональная компетентность.

This paper deals with the formation of professional competence of future teachers of information technology. The features educational and informational culture of the future teacher. It was found that a prominent place in the

structure of educational activities take information and communication competencies — general diagnostic and object-oriented.

Key words: *teacher training, educational activities, information technology, professional competence.*